

SODES “İPLERLE DİLE GELEN DUYGULAR” PROJESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Ela TAŞ*

ÖZ

İş gücü piyasasına yeterince katılamama nedeniyle dezavantajlı olarak adlandırılan bölgelerde, istihdam yaratarak insan gücünü arttırmak ve bu çevrelerde yaşayan bireylerin kültürel ve sanatsal aktivitelerle topluma entegre olmalarını sağlamak gibi amaçlarla Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı tarafından 2008 yılında kısaca SODES olarak adlandırılan Sosyal Destek Programı başlatılmıştır. İl valiliklerinin koordinasyonunda, yerel yöneticilerin geniş çapta yetkilendirildiği, insan odaklı ve proje temelli olan bu girişim, mahalli dinamiklerin üretmiş oldukları ve topluma bu yönlerden katkı sağlayacak fikirleri hayata geçirerek; göç, yoksulluk, çarpık kentleşme sonucunda meydana gelebilecek sorunların en aza indirgenmesini amaç edinmiştir. Bu çerçevede hazırlanmış olan projelerden biri de yürütücülüğü Yüzüncü Yıl Üniversitesi Rektörlüğü ve koordinatörlüğü tarafımızdan yapılan “İplerle Dile Gelen Duygular” isimli çalışmadır.

Projenin amacı, göçle yöreye gelerek, sosyo-ekonomik yönden gelir düzeyi düşük bölgelerde yaşamaya başlayan, 18-29 yaş aralığında, eğitim düzeyi düşük kadınların, aile bütçesine katkıda bulunabilecekleri bir meslek edinmeleri ve böylelikle toplumda daha iyi pozisyonlara ulaşmalarınıdır. Bu çerçevede hazırlanan çalışma da, Van’ın geleneksel el sanatları arasında yer alan ve kaybolmaya yüz tutmuş olan kilim dokumacılığı, hem bu sanatı yeniden canlandırmak hem de kadınların üretime katılarak, ekonomik açıdan kendilerine yetebilmelerini sağlamak amacıyla değerlendirilmiştir. Bu kapsamda yörenin üretime katılmayan kısımlarında yaşayan eğitim seviyesi düşük, düzenli geliri olmayan ev

* Doç. Dr. - Sakarya Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü. e-posta: elaatas@gmail.com
Makale Gönderim Tarihi: 05.08.2016 / Makale Kabul Tarihi: 24.04.2018

işçisi konumundaki dezavantajlı kadınlara kilim dokumacılığı öğretilerek, üretime katılmaları, bu sayede hem ekonomik güç elde ederek kendilerine yetebilmeleri hem de topluma kanalize olmaları hedeflenmiştir.

Bu bağlamda Kalkınma Bakanlığı ile Van Valiliği Sodes Birimi tarafından 2013-065-0224 numaralı proje kapsamında, kadınların kilim dokuma eğitimi alacakları bir atölye kurulmuştur. Atölyede yüz yirmi beş kadın dönüşümlü olarak eğitim almış, bunlar arasında eğitime ara vermeden devam edenlere, proje sonunda birer dokuma sertifikası verilerek, Van yöresi geleneksel dokumacılığının sürdürülmesini sağlayacak yeni dokuma ustalarının topluma kazandırılması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, Sodes, Van, İstihdam, Kadın, Dokuma.

ABSTRACT

AN EVALUATION ON SODES PROJECT “FEELINGS EXPRESSED BY THE ROPES”

Social Support Program, which is briefly called SODES, was initiated by the Republic of Turkey Ministry of Development in 2008 for the purposes such as increasing the labor force by providing employment in disadvantaged areas and ensuring that the people living in these regions are integrated into society by cultural and artistic activities. This initiative in which local administrators are widely authorized in coordination with the provincial governorates and which is people-oriented and project-based aims to minimize the problems that may occur as a result of migration, poverty and unplanned urbanization by implementing the ideas which are generated by the local dynamics and which will contribute to the society in these respects. One of the projects prepared within this framework is the study called “Feelings Expressed by the Ropes” which is conducted by Yüzüncü Yıl University Rectorship and coordinated by us.

The project aims to ensure that the disadvantaged women outside formal education who came to the region by immigration, aged between 18-29 can acquire a profession through which they can contribute to the family budget and thus achieve a better position in society. In our project prepared within these frameworks, rug weaving which is among the traditional handicrafts of Van and has begun to disappear was evaluated. In this context, the women living in the disadvantaged regions were ensured to participate in production by teaching how to weave, and thus stand on their own feet by gaining economic power and canalize into the community.

Within the frame of our project which has been approved by the Ministry of Development by number 2013-065-0224, a workshop where women can get rug weaving education has been established. In this workshop, one hundred twenty-five women have been trained alternately, besides it was ensured that new weaving masters that would ensure the continuation of traditional weaving of Van region have become integrated into the society by giving weaving certificates to those who continued education without interruption at the end of the project.

Keywords: Republic of Turkey Ministry of Development, Sodes, Van, Employment, Woman, Weaving.

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı tarafından 2008 yılında ilk olarak GAP bünyesindeki dokuz ilde uygulanmaya başlanan, 2010 yılında DAP bünyesindeki on altı ili, 2011'de Mersin, Osmaniye, Hatay ve Kahramanmaraş ile 2013 yılında Sivas, Yozgat, Niğde ve Aksaray gibi toplam otuz üç ili bünyesine alarak, kapsamı genişletilerek sürdürülen ve kısaca SODES olarak bilinen Sosyal Destek Programı, dezavantajlı bölgelerin insan gücünü arttırmak ve onların topluma entegre olmalarını sağlamak amacıyla ortaya konan sosyal kalkınma programıdır.

İstihdam, sosyal bütünleşme, kültür – sanat – spor gibi ana başlıklardan oluşan bu program, il valilikleri koordinasyonunda, yerel yetkililerin geniş ölçüde yetkilendirildiği insan odaklı ve proje temelli bir girişimdir. Burada amaç kamu kuruluşları, il özel idareleri, belediyeler, köylere hizmet götürme birlikleri, üniversiteler, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları gibi yerel dinamiklerin ortaya koydukları proje ile temellendirilmiş fikirleri canlandırarak, göç, yoksulluk ve kentleşmeden kaynaklanan sorunları gidermektir. Bu çerçevede, yerel kuruluşlar tarafından hazırlanan ve amaca hizmet edecek proje tekliflerinden, Valilikler tarafından uygun görülenlerin, Kalkınma Bakanlığı tarafından desteklenmesi ve faaliyete geçirilmesi sağlanarak, istihdam yaratılmakta ve toplumun dezavantajlı olarak sınıflandırılan kısımlarının ekonomik ve sosyal hayata iştirak etmeleri ve yine bu bölgelerde yaşayan çocuk ve kadınların sanatsal, kültürel ve sportif aktivitelerle kendilerini ifade etmeleri sağlanmaktadır¹. SODES kapsamında yer alan illerden biri Van'dır.

Bilindiği gibi Van ilinin tarihi geçmişi M.Ö. 5 binli yıllara dayanır. Böylesine uzun bir geçmişe sahip olmasında kuşkusuz coğrafi konumunun payı büyüktür. Van'ın dağlık bir arazide yer alması ve karasal iklimin hâkim olması yöre insanını, ge-

çinmek için hayvancılığa yöneltmiştir². Geçimini hayvancılıkla sağlayan yörelerde el sanatlarının buna paralel bir gelişme gösterdiği ve küçümsenmeyecek bir öneme sahip olduğu bilinir³. Van ve yöresinde yaşayan insanların da geçmişte hayatı daha yaşanabilir hale getirmek, boş zamanlarını değerlendirmek ve aile bütçesine katkı sağlamak gibi sebeplerle günlük hayatta kullanabilecekleri eserleri, çevrelerinde buldukları hayvan lifleri, toprak, ağaç, gibi şekilsiz malzemeleri değerlendirerek ürettikleri ve bunları kendi kültürlerini yansıtan örgelerle bezedikleri günümüze ulaşan etnografik eserlerden anlaşılmaktadır. Bu eserler arasında kilim, halı gibi dokumalar, çorap gibi örgü işleri, oya gibi el işlemleri, savat teknikli madden işleri, çanak – çömlek gibi seramikler yer alır⁴. Belirtmiş olduğumuz bu geleneksel sanatlar içinde en önemli yeri kilim dokumacılığı oluşturur.

Kilimler, atkı ve çözü ipliklerinin kullanılmasıyla yapılan, desen ve örgelere bağlı olarak gelişen havsız dokumalardır⁵. Van'ın sert bir iklime sahip olması, yöre halkını besledikleri hayvanların yün ve kıllarını değerlendirmeye sevk etmiştir. Hayvanların liflerini ilkbahar ya da yaz aylarında kırarak, iğ, çıkırık gibi araçlarla işleyerek ip haline getiren halk, bunları doğal boyar maddelerle renklendirmiş daha sonra tezgâh, kirkit gibi araçlar kullanarak kilim dokumada kullanmıştır⁶.

Yarım asır öncesine kadar yer tezgâhlarında çift kanat olarak, büyük boyutlarda ve⁷ soğuktan

1 <http://www.sodes.gov.tr/SODES.portal>, erişim tarihi: 09 Haziran 2016.

2 Van Tarihi hakkında geniş bilgi için bkz. E. Honnigmann *Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı* (Çev. Fikret İşıltan), İstanbul.1970, s. 62-78.; Aydın Talay, *Yıkılan Bir Şehrin Anatomisi*, 1996, s. 22.; Yılmaz Öztuna, *Devletler, Hanedanlar, İslam Devletleri*, Ankara 1996, 60 vd.;

3 Hasan Çalış, *Köy El Sanatları Kılavuzu*, Ankara 1969, s. 36-37.

4 Ela Taş, *Van El Sanatları*, Van 2014, s. 15-55.

5 Ahmet Uğurlu, "Kilim", *Ezciabaşı Sanat Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul 1997, s. 1009.

6 Geniş bilgi için bkz. Neriman Kırzioğlu, *Kars-Ardahan Çevresinde Tarihi Yazılı Halı ve Kilimlerden Örnekler*, Kültür ve Sanat, Sayı 8, Ankara, 1990, s. 23.; Mehmet Sağ, *Van Müzesi'nde Bulunan Van-Hakkâri Yöresi Kilimlerinin Tekstil Tasarımı Açısından Analizi*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 1995, s. 36.

7 Recai Karahan, "Van Kilimleri", *Kültür ve Sanat*, İstanbul, 1996, s. 44.

korunmak gibi yaşamsal ihtiyaçlar doğrultusunda, hayvansal liflerle dokunan Van kilimleri, günümüzde dikey tezgâhlarda, daha küçük ebatlarda, turistik amaçlarla ve kısmen fabrika ipleri kullanılarak üretilmektedir. Yöre kilimlerine ağırlıklı kırmızı, siyah, lacivert ve beyaz renkler hâkimdir. İlikli kilim⁸ tekniğinde dokunan kilimlerde ilikler zincir çekilerek kapatılır. Standart olmasa da yöre kilimlerinde 10 cm².de 40 çözgü ipi, 230 motif atkısı yer almaktadır⁹. Van kilimlerinin yüzeyleri motiflerin yatay ve dikey düzlemler üzerine simetrik olarak yerleştirilmesiyle oluşturulur ve zemin genellikle tek bordürle çevrelenir. Ancak bazı kilimlerde birden fazla bordür kullanıldığı da görülmür. Yöre kilimlerinin en önemli özelliği zeminde boş alana neredeyse yer verilmemesi¹⁰ve kadınların duygularını anlatmak için işledikleri motifleri bir araç olarak kullanmalarındır. Kilimlerde analık ve doğurganlığı simgeleyen eli belinde, kahramanlık ve gücü simgeleyen koçboynuzu, yaratıcı aklı ve ticareti simgeleyen insan, üremeyi simgeleyen bereket, kaderi, alın yazısını simgeleyen yıldız, genç kızın evlilik isteğini anlatan küpe, kötülüklerden korunmayı sağlayan kurtağzı, zıtlıkları simgeleyen çengel¹¹, gelinin güzel topuğunu simgeleyen şimkubik, eli ifade eden lapik, Yüksekova'yı anlatan gülgever, Sarya isimli bir genç kıza anlatan Gülüarya gibi motiflere yer verilir.

Van kilimciliğinin 1990lı yıllara kadar yoğun bir şekilde sürdürüldüğü, bu zamana kadar yörede kırk adet kilim üretim ve satış mağazasının mevcut olduğu ancak bölgeye yeteri kadar turistin gelmemesi ve üretilen malların istenilen seviyede pazar bulamamasıyla bunların teker teker kapandığı kaynaklarda yer alan bilgiler arasındadır. Van

kilimciliğini canlandırmak adına Van Valiliği'nin konuya el atıp, önemli bir gelir kaynağını oluşturulan kilim dokumacılığını ayakta tutmak için çaba sarf ettiği, Van Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü bünyesinde Van Küçük El Sanatlarını Geliştirme ve Araştırma Okulu açarak buraya öğrenci aldığı, ayrıca atölyeler açarak eli kilim dokumaya yatkın, bu işi seven, çalışmaya ihtiyacı olan kişileri atölyelere yerleştirdiği bilinmektedir¹². Bu çabaların yanı sıra Yüzüncü Yıl Üniversitesi bünyesinde yer alan Türk El Sanatları Uygulama ve Araştırma merkezinde de kilim atölyelerinin kurularak, yörede yaşayan bayanların bu atölyelerde usta öğreticiler eşliğinde kilim dokuma faaliyetinde bulunmaları ve yöre kilimciliğinin eski canlılığına kavuşturulmaya çalışıldığı görülmektedir.

Yöre kilimciliğini yeniden canlandırma girişimlerinin bir ayağını da 2013 – 065 – 224 numara ile kabul edilen ve Kalkınma Bakanlığı tarafından SODES kapsamında finanse edilen “İplerle Dile Gelen Duygular” isimli proje oluşturmaktadır. 14.03.2013 tarihinde Yüzüncü Yıl Üniversitesi rektörlüğü bünyesinde yapılan başvuru, 19.07.2013 tarihinde 143.075,00 Türk Lirası bütçeyle onay almıştır. Söz konusu çalışma ile göçle yöreye gelerek, kenar mahallelerde hayatını sürdürmeye devam eden 18 – 29 yaş aralığında, eğitimini sürdürmeyen, herhangi bir geliri bulunmayan ve ataerkil düzen sebebiyle eve bağımlı yaşayarak, ücretsiz işçi konumunda bulunan dezavantajlı kadınların hem kendilerini değerli hissetmelerini hem de aile bütçesine katkıda bulunabilecekleri bir meslek edinerek toplumda daha iyi bir konumda olmaları amaçlanmış, onların geleneksel sanatlarımız arasında yer alan göçler ve teknolojik gelişmeler sonucu durma noktasına gelen kilim dokumacılığı faaliyetinde bulunarak, topluma kanalize edilmeleri hedeflenmiştir.

Yürütülen “İplerle Dile Gelen Duygular” adlı proje kapsamında bir dokuma atölyesi kurulması

8 Kilim teknikleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Belkıs Acar, *Kilim ve Düz Dokuma Yaygılları*, İstanbul 1975.; Belkıs Balpınar Acar, *Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygılları*, İstanbul 1982.; Aysen Aldoğan, *Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri*, Ankara 2009.

9 Recai Karahan, a.g.m., s. 45.

10 M. Sağ, a.g.t., s. 42.

11 Mine Erbek, *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Ankara 2002, s. 1 vd.

12 İkrâm Kali, Bacasız Sanayi “Kilimcilik”, *Dünya'da Van*, Sayı 16, Van 1999, s. 2.

Fotoğraf 1: Atölyedeki dokuma tezgâhlarının genel görünümü.

planlanmıştır. Atölyede, yörede dokuma yapmayı öğrenmek isteyen, eli bu işe yatkın ve herhangi bir geliri olmaması sebebiyle geri planda kalan dezavantajlı kadınlara dokuma eğitimi verilerek, onların birer dokuma ustası olarak topluma kazandırılmak istenmesi de ulaşılmak istenen gayelerdendir.

12 aylık bir dönemi kapsayan çalışmanın, ilk 3 aylık sürecini ofis kurulumu, proje tanıtımı ve kursiyer tespiti gibi hazırlık faaliyetleri oluşturmuştur. Projenin paydaş kurumu olan Van Milli Eğitim Müdürlüğü ile bağlantı kurularak, kuruma bağlı Bostaniçi Ticaret Lisesi'nde mesleki eğitimin verileceği atölyenin düzenlenmesi için bir sınıf sağlanmıştır. Bunun ardından ildeki demir ustaları ve marangozlarla görüşülerek dokuma tezgâhları, kirkitler ve oturaklar yaptırılmış, ip satıcılarından doğal boyar maddelerle renklendirilmiş farklı renklerde ipler satın alınmış ve bunların eğitim merkezine nakliyesi sağlanmıştır. Taşıma işleminin ardından atölye ortamı düzenlenmiş ve tezgâhlara arış (çözgü) atımı gerçekleştirilmiştir (Fotoğraf 1-2).

Fotoğraf 2: Dokumada kullanılacak iplerin tezgâhlara yerleştirilmesi.

Bu düzenlemelerden sonra proje kapsamında bir usta öğretici, atölyeye iştirak edecek kadınların dokuma üretimi eğitimlerinin sağlanması amacıyla istihdam edilmiştir. İlerleyen süreçte dokuma yapımının teorik yönü¹³ slaytlar eşliğinde tarafımızca kursiyerlere anlatılmış, tezgâh, kirkit, arış, argaç gibi araç ve malzemeler tanıtılmış, dokuma terminolojisi hakkında bilgilendirme yapılmış ve bundan sonra usta öğreticimiz eşliğinde pratik eğitim başlamıştır.

Fotoğraf 3: Dokumada kullanılacak iplerin tezgâhlara yerleştirilmesi.

13 Dokumacılık hakkında detaylı bilgi için bkz. Lee Allane, *Kilim A Buyer's Guide*, London 1995.; Çetin Aytaç, *El Dokumacılığı*, İstanbul 1982.; Hilmi Naili Barlo, *Dokumacılık Malzemeleri*, Ankara 1940.; Nebi Bozkurt, "Kilim", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 26, Ankara 2002, s. 3-5.; Harald Bohmer, Koekboya, (İng. Çev. Lawrence E. Fogelberg) Germany, Tarihsiz.; Bekir Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Ankara 2000.; Güran Erbek, *Anatolian Kilims I-II*, Ankara 1995.; Fahrettin Kayıpmaz, "Anadolu Türk El Halı ve Kilimleri", *Türkiyemiz*, Sayı 65, İstanbul 1991, s. 52-57.; Neriman G. Kızıoğlu, *Altaylardan Tuna Boyuna Türk Dünyasında Ortak Motifler*, Ankara 1995.; Selçuk Mülayim, "Kökboyalar Üzerine Birkaç Not", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 1984, s. 134-136.; Nazan Ölçer, *Kilimler*, İstanbul 1988.; Zihni Rona, "Dokuma", *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul 1997, s. 467 – 472.

Üç aylık eğitimin tamamlanması birlikte 26.02.2014 tarihinde proje kapsamında düzenlenen atölyenin açılışı, ilin üst düzey yöneticilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

(Fotoğraf 4, 7). Yöre kadınlarının istihdamının ve Van dokumacılığının yeniden hayat bulmasını sağlayan proje, çeşitli gazetelerde ve internet sitelerinde geniş çaplı yer bulmuştur.

Proje süresince yöreye ait orijinal kilimlerin tespiti yapılmış, dokuyucuların yeni dokumaları bu çerçevede ortaya koymasına gayret edilmiştir. Atölyemizde yöreye ait olduğu bilinen dikey kompozisyonda tasarlanan ve ana motifi akrep olan candan bezdire, yapılması güç anlamlarına gelen Canbezar, diagonal kompozisyonda yapılan ve ana örgesini yıldızın oluşturduğu ve bin gül anlamına gelen Gülhazar, dikey kompozisyonda tasarlanan ve ana motifi muhabbet kuşları olan ve kanatları boru biçimli kuş anlamına gelen Lüleper, yine diagonal kompozisyonla, elibeline yanışlarıyla yapılan ve Sarya adlı bir kadın tarafından dokunduğu düşünülen Gülsarya, yatay kompozisyon düzenli, lapik desenli ve Şehvan isimli bir ağa tarafından dokutturulan ve bu sebeple Şehvani olarak adlandırılan kilim, yine yatay kompozisyonlu olan ve Gevdan aşireti tarafından dokunan Gevdan ile büyük, geniş ovada yetişen gül anlamına gelen Gülgever gibi taban kilimi, divan kilimi, yastık kilimi gibi örnekler üretilmiştir (Fotoğraf 9, 15). Süreç içerisinde dokuyuculara m2 başına 120.00 Türk lirası verilmiş ve dönüşümlü olarak çalışan kursiyerlere, 10 aylık süreçte toplam 12.683,00 lira ücret ödenmiştir.

Yörenin kaybolmaya yüz tutmuş kilim dokuma sanatının yeniden canlandırılması adına önemli bir girişim olan proje, Van ilçe belediyelerine örnek olmuş, yeni atölyelerin açılması için fikir teşkil etmiştir.

Fotoğraf 4: Atölyeden bir görünüm.

Fotoğraf 5: Kursiyerlerin dokuduğu Lüleper kiliminin tanıtımı.

Fotoğraf 6: İplerle Dile Gelen Duygular.

On ay boyunca atölyeye devam ederek, dokuma yapmayı öğrenen kursiyerlere, ileriki yaşamlarında dokuma eğitimi verebilmeleri için çeşitli yöneticilerin katıldığı bir toplantı düzenlenerek sertifikaları takdim edilmiştir (Fotoğraf 8). Bu proje, yöreye geleneksel kilim dokumacılığını sürdüreceği yeni dokuma ustalarını kazandırması açısından büyük önem taşımaktadır. Van Valiliği Sosyal Destek Programı (SODES) kapsamında yürüttüğümüz proje 17.07.2014 tarihinde sona ermiştir.

Fotoğraf 7: Dokumada kullanılacak iplerin tezgâhlara yerleştirilmesi.

Fotoğraf 8. Kursiyerlere Sertifikalarının Takdimi

Sonuç

Toplumların kültürlerini yansıtan ürünler arasında yer alan el sanatlarını tanıtmak adına düzenlenen çeşitli etkinliklerde sunulan bildiriler ile yazılan makale ve kitapların sonucunda bilim insanlarının, söz konusu sanat ve zanaatların yaşatılması için bu mesleği icra eden kişilerin teşvik edilmesi, hibe ve kredilerle devlet tarafından desteklenmesi, üretimin eğitim – öğretim sistemiyle bütünleştirilmesi ve üniversitelerin ilgili bölümlerinin kaybolmaya yüz tutmuş bu mesleklerin erbabi sanatkârlarla işbirliği yaparak üretimi sürdürmeleri gibi gerekliliklerini dile getirdiği ve bunların çoğunun temenni boyutunda kaldığı görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı tarafından desteklenen, Van Valiliği Sodes Birimi tarafından takip edilen, Yüzüncü Yıl Üniversitesi

si Rektörlüğü yürütücülüğünde gerçekleştirilen 2013-065-0224 numaralı “İplerle Dile Gelen Duygular” isimli proje ile bu dileklerin bir nebze de olsa vücut bulması sağlanmıştır.

Proje, hem geleneksel el sanatlarının sürdürülmesi ile ilgili dileklerin gerçekleştiği hem de SODES’in istihdam sağlayarak, çalışan insan gücünü arttırmaya yönelik isteklerini yerine getirmesi açısından önem taşımaktadır. Bu çalışma, ayrıca geleneksel sanatlarımızla ilgili girişimlerin, devlet ya da özel sektör tarafından desteklenmesiyle, yaşamaya devam edeceğini de ortaya koymuştur. Dileğimiz projenin yeni girişimcilere örnek oluşturması ve bu tarz çalışmaların artarak, kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel sanatlarımızın canlanmasıdır.

Fotoğraf 11: Proje kapsamından dokunan Lüleper, Gülsarya, Şehvani, Canbezar, Sine Kilimleri

Fotoğraf 13: Canbezar kilimi

Fotoğraf 14: Gülsarya kilimi.

Fotoğraf 15: Şebvani kilimi.

KAYNAKÇA

- Acar, Belkıs, (1975). *Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar*, İstanbul.
- Acar, Belkıs, (1982). B., *Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygılar*, İstanbul.
- Afif, Erzen, (1986). *Doğu Anadolu ve Urartular*, Ankara.
- Aldoğan, Ayşen 2009. *Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri*, Ankara.
- Allane, Lee, (1995). *Kilim A Buyer's Guide*, London.
- Aytaç, Çetin, (1982). *El Dokumacılığı*, İstanbul.
- Barlo, Hilmi Naili, (1940). *Dokumacılık Malzemeleri*, Ankara.
- Bozkurt, Nebi, “*Kilim*”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt 26, Ankara 2002, s.3-5.
- Bohmer, Harald, *Koekboya*, (İng. Çev. Lawrence E. Fogelberg), Germany Tarihsiz.
- Çalış, Hasan 1969. *Köy El Sanatları Kılavuzu*, Ankara.
- Deniz, Bekir 2000. *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Ankara.
- Erbek, Güran, (1995). *Anatolian Kilims I-II*, Ankara.
- Erbek, Mine 2002. *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Ankara.
- Honnigman, Ernst, *Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı* (Çev. Fikret Işıltan), İstanbul.